

УДК 341.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.3.35>

## ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПРИВАТНОПРАВОВИХ СПОРІВ, СТОРОНАМИ ЯКИХ Є МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Кононенко М.О.,

аспірант кафедри міжнародного і європейського права  
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ORCID: 0009-0009-4349-3953

e-mail: maksym.kononenko@student.karazin.ua

### Кононенко М.О. Поняття та ознаки приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації.

Стаття присвячена аналізу приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації, – явища, що набуває дедалі більшого значення у зв'язку з розширенням діяльності міжнародних організацій, зростанням кількості взаємодій із приватними особами та поступовою еволюцією підходів до юрисдикційних імунітетів. У сучасних умовах такі спори стають важливим елементом міжнародно-правового порядку денного, а їхнє теоретичне осмислення набуває прикладного значення для забезпечення доступу до правосуддя, зокрема коли приватні сторони оскаржують дії або бездіяльність організацій, що мають привілеї та імунітети, і коли необхідно забезпечити «ефективний засіб правового захисту» у практичному вимірі.

У статті висвітлено, що приватноправові спори за участю міжнародних організацій характеризуються множинністю нормативних режимів та різноманітністю можливих форумів вирішення – від національних судів і міжнародних арбітражів до адміністративних трибуналів самих організацій та інших елементів їхніх внутрішніх систем правосуддя. Зазначена багаторівневість зумовлює потребу в чіткому визначенні критеріїв, які дозволяють віднести конкретний спір до приватноправової категорії, враховуючи, що в аналогічних фактичних обставинах можуть паралельно застосовуватися норми національного права, загальні принципи договірної права, внутрішнє право організацій, а інколи й міжнародне право чи стандарти міжнародного права прав людини. Додаткову складність створює здатність спорів змінювати «кваліфікацію» залежно від змісту вимог сторін, характеру шкоди та обраного способу захисту.

Запропоновано підхід, у центрі якого – суб'єктний склад і характер функцій, що їх виконують сторони. Приватноправовий характер спору виникає тоді, коли міжнародна організація або інший учасник правовідносин виступає в ролі приватного контрагента та здійснює діяльність, притаманну сфері *acta jure gestionis*, а не реалізації публічної влади – *acta jure imperii*. Це дозволяє відмежовувати спори, пов'язані з виконанням установчого мандату організації, від спорів, що впливають із договірних, трудових, деліктних чи майнових відносин, а також із внутрішньоорганізаційних правил, застосованих до персоналу, підрядників чи інших приватних учасників взаємодії. На основі цього сформульовано авторське визначення приватноправових спорів за участю міжнародних організацій та уточнено зміст категорії «приватні сторони» з урахуванням «подвійної правосуб'єктності» окремих учасників.

Сформульовані в статті підходи можуть слугувати основою для формування позиції України щодо кодифікаційної роботи, яка триває на рівні Комісії міжнародного права ООН і в рамках обговорень у Комітеті юридичних радників з міжнародного публічного права Ради Європи, а також для вироблення національної практики щодо співвідношення юрисдикційних імунітетів міжнародних організацій і права приватних осіб на ефективний доступ до правосуддя.

**Ключові слова:** міжнародні організації; поняття спору; поділ на публічне і приватне право; приватноправові спори; юрисдикційні імунітети; доступ до правосуддя; *acta jure imperii*; *acta jure gestionis*; приватні сторони; суб'єктний склад спору; застосовне право; ад'юдикаційний форум.

### Kononenko M.O. The notion and characteristics of private-law disputes to which international organizations are parties.

The article is devoted to an analysis of disputes to which international organizations are parties – an increasingly significant phenomenon linked to the proliferation of international organizations, the growing number of their interactions with private parties, and the gradual evolution of approaches to jurisdictional immunities. In the contemporary context, such disputes have become an important element of the international legal agenda, and their theoretical elaboration acquires practical relevance for ensuring effective access to justice, particularly where private parties seek remedies against acts or

omissions of organizations enjoying privileges and immunities and where the availability of an effective remedy becomes a central concern.

This article demonstrates that private-law disputes involving international organizations are marked by a plurality of normative regimes and a diversity of potential forums for dispute resolution – from national courts and international arbitral tribunals to the administrative tribunals of the organizations themselves and other components of their internal justice systems. This multilayered regulatory environment creates the need for clearly defined criteria that make it possible to classify a given dispute as belonging to the private-law sphere, especially since similar factual patterns may be governed by domestic law, general principles of contract law, the internal law of international organizations, and, in certain settings, by public international law or standards derived from international human rights law. The article also highlights the practical difficulty that disputes may shift in their legal characterization depending on the formulation of claims, the type of harm alleged, and the remedy sought.

Against this background, the article proposes an approach centred on the composition of the parties and the nature of the functions they perform. A dispute acquires a private-law character when an international organization (or another participant in the legal relationship) acts as a private contracting party and engages in activities characteristic of *acta jure gestionis*, rather than the exercise of public authority, *acta jure imperii*. This functional criterion makes it possible to distinguish disputes related to the execution of an organization's constituent mandate from disputes arising out of contractual, employment, tort, or property relationships, as well as those based on internal rules applicable to staff members, contractors, beneficiaries, or other private participants. On this basis, the article formulates an original definition of private-law disputes involving international organizations and refines the notion of "private parties" in light of the "dual legal personality" that may characterize certain actors.

The approaches developed in the article may serve as a foundation for shaping Ukraine's position in the ongoing codification efforts conducted within the UN International Law Commission and in discussions in the Council of Europe's Committee of Legal Advisers on Public International Law, as well as for developing national practice concerning the relationship between the jurisdictional immunities of international organizations and the right of private individuals to effective access to justice.

**Key words:** international organizations; concept of dispute; the public / private divide; private-law disputes; jurisdictional immunities; access to justice; *acta jure imperii*; *acta jure gestionis*; private parties; composition of the parties; applicable law; adjudicatory forum.

**Постановка проблеми.** Трансформація світового порядку у XXI сторіччі відбувається за багатьма векторами розвитку, одним з яких виступає його подальша інституціоналізація. Починаючи з XIX сторіччя кількість міжнародних організацій у світі зросла у геометричній прогресії: якщо у 1909 році їх нараховувалось всього 37, то станом на 2022 рік їхня кількість сягнула 7 846 організацій [1].

Природно, що за таких умов роль міжнародних організацій у впорядкуванні і регулюванні життя міжнародного співробітництва також стала надзвичайно вагомою. За словами Д. Кулеби, важко назвати сферу життя людини, до якої у тій чи іншій мірі не причетні міжнародні організації: боротьба за мир і якісні продукти, захист прав людей і охорона нових сортів рослин, очищення повітря і боротьба з корупцією – все це і набагато більше пов'язано саме з діяльністю міжнародних організацій [2, с. 15].

З огляду на очевидну тенденцію деякі автори навіть запровадили у науковий обіг термін «proliferation of international organisations» – «збільшення кількості», «розширення мережі» [3, р. 11-14] та почали виділяти міжнародне інституційне право як окрему, комплексну галузь міжнародного права [4, р. 13-15; 5, р. 2-6; 6, р. 6].

Водночас збільшення кількості міжнародних організацій, посилення їхнього впливу в системі міжнародного співробітництва та інтенсифікація взаємодії з ними не завжди породжують виключно позитивні наслідки. Подібно до держав, міжнародні організації у процесі своєї нормотворчої та оперативної діяльності можуть порушувати міжнародно-правові норми, нести за це відповідальність і ставати сторонами спорів як публічно-правового, так і приватно-правового характеру.

Свідченням зростаючої актуальності даної проблематики слід вважати ініціативу делегації Нідерландів, яка у березні 2014 року на 47-му засіданні Комітету юридичних радників з міжнародного публічного права Ради Європи (далі – CAHDI або Комітет) внесла пропозицію включити до програми роботи Комітету тему «Врегулювання спорів приватноправового характеру, стороною яких є міжнародна організація» [7].

Ще одним підтвердженням того, що питання врегулювання спорів, сторонами яких виступають міжнародні організації, привертає дедалі більшу увагу стало рішення Комісії міжнародного права ООН (далі – КМП або Комісія) внести у 2016 році тему «Врегулювання міжнародних спорів, стороною яких є міжнародні організації» до довгострокової, а у 2022 році – до поточної програми своєї

роботи. Роком пізніше з теми було вилучено прикметник «міжнародні», щоб охопити всі можливі види спорів за участю міжнародних організацій [8]. Робота Комісії вже надала перші результати: спеціальний доповідач КМП Август Райніш представив три доповіді, перша з яких має загальний характер [9], друга присвячена переважно публічно-правовим (міжнародним) спорам [10], а третя – спорам між міжнародними організаціями та приватними сторонами [11].

Показово, що спори приватноправового характеру посідають провідне місце як у дослідженнях КМП, так і у роботі CAHDI. Частково це пояснюється тим фактом, що саме вони становлять найчисельнішу категорію спорів за участю міжнародних організацій. Іншим чинником є складність відповідної проблематики: дослідники стикаються з винятковим розмаїттям правових норм, які можуть бути застосовані до вирішення таких спорів; широким колом суб'єктів, що можуть кваліфікуватися як «приватні сторони»; їх мінливою природою та здатністю приватноправових спорів за певних обставин трансформуватися у публічно-правові. Додаткову складність створює й те, що розгляд спорів може відбуватися у різних міжнародних та національних юрисдикційних органах.

З огляду на зазначені виклики, зусилля обох інституцій зосереджені переважно на дослідженні та систематизації засобів мирного вирішення спорів, а не вивчення самих спорів. Такий підхід є зрозумілим, але не зовсім виправданим, адже результативність процесу врегулювання залежить також від чіткого розуміння сутності і природи спору. Вибір засобу вирішення спору має здійснюватися з урахуванням його виду та особливостей, що зумовлює потребу в глибокій розробці понятійного апарату та критеріїв класифікації. Відтак постає об'єктивна необхідність дослідити поняття приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації, виокремити їхні характерні ознаки та запропонувати критерії класифікації за видами, що дозволить оптимізувати добір засобів їх вирішення.

**Стан опрацювання проблеми.** У доктрині міжнародного права проблематика врегулювання спорів, включаючи приватноправові спори за участі міжнародних організацій, розроблялась у працях М.Б. Акегерста, К. Альборна, Ч.Ф. Амересінгхе, Е. Асенсіо, С. Бельє, Х. Бержауї, Н. Блоккера, П. Бодо-Лівінека, К. Е. Бун, Л. Буассон де Шазурн, О. Валлендаль, К. Велленса, Д. Верховена, М. Вуда, Г. Гафнера, Т. Генкета, Р. Гулаті, П. Главініса, В. Грандобера, С.В. Дженкса, Н.К. Діня, К. Домінісе, О. Еліаса, С.Е. Йохансена, А. Казезе, С. Касселли, П. Квейла, Я. Клабберса, Ф. Лоріо, Ф. Мегре, Д. Мейер, А. Міллера, Ж. Муссе, Дж.М. Пальєрі, А. Пелле, І. Пінгель, А. Плантея, А. Райніша, С. Рейнгаерта, К. Сантуллі, Д. Саруші, Ф. Сейєрстеда, Г.Г. Схермерса, К. Томушата, Ж. Тускоза, К. Ферстман, Ж.-Ф. Флосса, К.М. Чинкін, К. Шмаленбах, П. Шмітта.

В українській науці міжнародного права відсутні комплексні дослідження щодо вирішення приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації. Ця проблематика побіжно порушується у працях Р.В. Аляжкіна, В.Г. Буткевича, М.В. Буроменського, М.М. Гнатовського, І.В. Гринчак, О.В. Задорожного, Д.І. Кулеби, В.В. Мицика, В.І. Нагнибіди, Т.Л. Сироїд, З.В. Тропіна. Внутрішня система врегулювання спорів та захист прав співробітників ООН були предметом дослідження Т.Л. Сироїд і Л.О. Фоміної, а внутрішня система правосуддя міжнародних міжурядових організацій – дисертації П.В. Фоміна.

**Метою цієї статті** є дослідження поняття приватноправових спорів, виокремлення властивих їм ознак шляхом аналізу приватноправових елементів, наявність яких трансформує спір у приватноправовий, а також синтез визначення поняття приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації.

**Виклад основного матеріалу.** Сучасне позитивне міжнародне право не містить узгодженого визначення поняття «спір» чи таких більш спеціалізованих категорій, як «публічно-правовий (міжнародний) спір» чи «приватноправовий спір» [12, р. 99]. Перше авторитетне визначення спору, яке з часом стало загально визнаним як у міжнародно-правовій доктрині, так і у міжнародній практиці, було сформульоване у рішенні Постійної палати міжнародного правосуддя (далі – ППМП) від 24 серпня 1924 року у справі Палестинських концесій Мавроматіса (Греція проти Великої Британії).

У цьому рішенні Постійна палата встановила, що «спір являє собою розбіжність з питання права або факту, конфлікт юридичних позицій чи інтересів двох осіб» [13, р. 11]. Вона також наголосила, що «...перед тим, як спір стане предметом судового розгляду, важливо, щоб його об'єкт був чітко визначений за допомогою дипломатичних переговорів» [13, р. 15]. Тобто, уже на тому етапі ППМП підкреслила необхідність чіткого формулювання об'єкта спору, незалежно від того, чи це відбувається в межах переговорного процесу, чи поза ним.

Міжнародний суд ООН (далі – МС ООН) практично без змін сприйняв «формулу Мавроматіса» і розвинув цей прецедент у своїх подальших рішеннях, розширивши його зміст і визначивши низку додаткових ознак спору [14, с. 41]. З урахуванням цих ознак можна синтезувати таке визначення спору: під спором слід розуміти точно сформульовані (викристалізовані), взаємно визнані або об'єктивно встановлені реальні суперечності, що виникають у відносинах між суб'єктами права

(сторонами спору) через їхню незгоду з питань права або факту, конфлікт їхніх юридичних позицій чи інтересів щодо чітко окреслених об'єкта і предмета спору, які збігаються у взаємних вимогах сторін спору.

Майже у кожній правовій системі існує розмежування між приватним і публічним правом. Міжнародне право не становить винятку: поділ на публічне і приватне право – *the public / private divide* – регулярно використовується дослідниками як аналітична парадигма [15, р. 116; 16, р. 321-326; 17, р. 35-50; 18, р. 28-45].

Класичним прикладом такого підходу є визначення міжнародного публічного права як системи норм і принципів, що регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права. Натомість міжнародне приватне право трактується як сукупність національних та міжнародних правових норм, які регулюють транснаціональні приватноправові відносини між фізичними та юридичними особами, зокрема у сферах транснаціональної торгівлі, сімейних правовідносин, інтелектуальної власності та інших відносин, ускладнених іноземним елементом.

Водночас, як зазначає німецький юрист-міжнародник Бурхард Гесс, сьогодні проста приватно-публічна дихотомія більше не забезпечує чіткої лінії поділу між цими сферами [19, р. 73]. Значною мірою це зумовлено еволюцією міжнародного правового та інституційного ландшафту, яка відбулася впродовж останніх десятиліть. У сучасних умовах провідну роль відіграють міжнародні організації, наділені широкою, у тому числі нормотворчою, компетенцією. Паралельно дедалі вагомішими акторами міжнародних відносин стають недержавні суб'єкти – неурядові організації, профспілки, фінансові інституції, чий вплив на формування та реалізацію міжнародних норм постійно зростає [19, р. 74].

Виходом з ситуації, очевидно, можуть бути *ad hoc* підходи, адаптовані до конкретного контексту. Так, основним завданням свого навчального курсу в Гаазькій академії міжнародного права Б. Гесс визначив «висвітлити взаємозв'язок між національними та міжнародними механізмами вирішення спорів відповідно до кола задіяних учасників, характеру порушених питань та процедур, що застосовуються» [19, р. 84]. Інакше кажучи, склад учасників, характер спору та застосовні процедури є тими факторами, що можуть трансформувати спір у публічно- чи приватноправовий.

Співзвучною висновкам Б. Гесса є позиція професора юридичного факультету Джорджтаунського університету Ренді Е. Барнетта, який вважає, що плутанина навколо понять «публічне» і «приватне» право зумовлена насамперед різним змістом, що вкладається у ці терміни. На його думку, існує щонайменше чотири різні способи розуміння цієї дихотомії, що впливають з різних аспектів правового регулювання. [20, р. 267].

Р. Барнетт виокремлює такі аспекти: 1) Види матеріальних стандартів, що застосовуються для оцінки типів поведінки, які можуть належним чином підлягати правовому регулюванню; 2) Різний статус осіб або суб'єктів, які можуть правомірно скаржитися на порушення правового регулювання; 3) Різний статус осіб або суб'єктів, на яких поширюється правове регулювання; 4) Різні типи інституцій, які можуть бути уповноважені вирішувати спори та забезпечувати виконання правових норм [20, р. 268].

Співзвучність полягає в тому, що, як і Б. Гесс, Р. Барнетт також ідентифікував три аспекти, від форми взаємодії яких залежить кваліфікація явища як публічно-правового або приватноправового: 1) типи норм, за допомогою яких оцінюють поведінку, що може бути предметом правового регулювання; 2) коло суб'єктів, які підпадають під правове регулювання і його можуть оскаржувати; 3) механізми / інституції, уповноважені на вирішення спорів та відповідальні за виконання норм.

Екстраполюючи ці теоретичні міркування на проблематику вирішення спорів, можна стверджувати, що для визначення кваліфікуючих ознак приватноправового спору необхідно проаналізувати щонайменше три елементи: А) сторони приватноправових спорів; Б) норми права, що застосовуються до врегулювання приватноправових спорів, т.зв. «застосовне право»; В) юрисдикційні органи, які мають владні й процедурні повноваження вирішувати приватноправові спори.

#### А) Сторони приватноправових спорів

Відома частина рівняння, окреслена темою цієї статті, полягає в тому, що принаймні однією зі сторін спору виступає міжнародна організація. При цьому мається на увазі саме «міжнародна міжурядова» організація, відмінною рисою якої зазвичай є її міжнародна правосуб'єктність – здатність мати права та обов'язки, встановлені міжнародним правом, зокрема привілеї та імунітети, вступати у міжнародні правовідносини, а також нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність [21, с. 428]. Правовідносини, у які вступають такі організації, можуть мати різний характер: від укладення міжнародних договорів, створення постійних представництв та направлення тимчасових місій до участі у міжнародних спорах не лише у статусі арбітра, а й сторони, включно з представництвом своїх інтересів у міжнародних юрисдикційних органах як позивача, відповідача чи третьої сторони [22, р. 192].

За відсутності у міжнародному праві загальноприйнятого визначення міжнародної міжурядової організації дедалі більшого поширення набуває дефініція, поступово сформована КМП у процесі своєї кодифікаційної діяльності. Так, у Рекомендації 2, ухваленій КМП у 2023 році, міжнародна організація трактується як «...утворення, наділене власною міжнародною правосуб'єктністю, засноване на підставі договору або іншого акта, що регулюється міжнародним правом, яке може включати до свого складу, крім держав, також інші суб'єкти, і має принаймні один орган, здатний виражати волю, відмінну від волі його членів» [23, р. 37].

Важливою характеристикою міжнародних організацій є їхня «подвійна правосуб'єктність»: вони одночасно можуть виступати суб'єктами міжнародного права та суб'єктами національного права [24, р. 44-46; 25, р. 835; 26, р. 9]. Їхня здатність діяти у внутрішньодержавному правовому полі часто передбачається в установчих актах та інших міжнародних договорах. Як правило, такі документи прямо закріплюють право міжнародних організацій володіти майном, укладати договори та звертатися до національних судів [11, р. 11].

Перемінною частиною рівняння залишається інша сторона приватноправового спору. Для її позначення як КМП, так і SAHDI активно використовують узагальнювальний термін «приватні сторони» (*private parties / des parties privées*), не деталізуючи його зміст. Згадка, що проливає світло на це поняття, міститься у коментарі КМП до Рекомендації 1, яка визначає сферу застосування рекомендацій Комісії щодо вирішення спорів, сторонами яких є міжнародні організації. У розумінні КМП іншими сторонами у спорі з міжнародними організаціями «можуть бути інші міжнародні організації, держави, *sui generis* суб'єкти міжнародного права або приватні сторони, включно з фізичними особами чи юридичними особами за національним правом, такими як компанії, асоціації або неурядові організації» [23, р. 50]. Отже, головним чином «приватними сторонами» у спорах з міжнародними організаціями КМП вважає фізичних та юридичних осіб, окремо виділяючи такі категорії юридичних осіб, як компанії, асоціації та неурядові організації. Такий підхід поділяють науковці, що опінуються даною проблематикою [27, р. 3; 28, р. 433].

Заслуговує на окрему увагу думка професора Університету Париж I Пантеон-Сорбонна Ерве Асенсіо, який визначає спори, що виникають між міжнародною організацією та приватними особами як «сукупність спорів, що можуть виникати між міжнародною організацією та одним або кількома суб'єктами національного (внутрішнього) права, іншими ніж держава чи міжнародна організація, незалежно від того, йдеться про індивіда чи групу індивідів, юридичну особу приватного права або юридичну особу публічного права» [29, р. 1123].

Позиція Е. Асенсіо видається обґрунтованою, за винятком твердження про те, що сторонами спорів між міжнародною організацією та приватними особами не можуть бути держави та/або інші міжнародні організації. Нагадаємо, що як перші, так і другі мають подвійну правосуб'єктність: вони можуть бути одночасно суб'єктами міжнародного і національного права. Користуючись свободою вибору, вони можуть вільно вступати у договірні відносини, що регулюються не міжнародним правом, а національним правом або загальними принципами, що містяться у національному праві [11, р. 13]. СПори, які можуть виникнути між ними у зв'язку з цим, носитимуть приватноправовий, а не публічно-правовий характер [10, р. 8].

Беручи до уваги дане уточнення, визначення терміну «приватні сторони» можна доопрацювати таким чином: для цілей цього дослідження під «приватними сторонами» розуміються один або кілька суб'єктів національного (внутрішнього) права, незалежно від того, йдеться про індивіда чи групу індивідів, юридичну особу приватного права або юридичну особу публічного права, а також держави та/або міжнародні організації, у тій мірі, в якій вони діють як суб'єкти національного (внутрішнього) права і вступають у правовідносини, врегульовані не міжнародним, а національним (внутрішнім) правом або загальними принципами, що містяться у національному праві. Тобто у тій мірі, у якій держави і міжнародні організації діють не як носії міжнародної публічної влади (*acta jure imperii*), а як приватні контрагенти – звичайні учасники цивільного обороту (*acta jure gestionis*) [30, р. 445].

#### Б) Застосовне право

Останнє уточнення у визначенні терміну «приватні сторони» логічно підводить до питання про «застосовне право»: чи може воно слугувати фактором ідентифікації приватноправових спорів і відповідно вважатись їхньою ознакою? Відповідь на дане питання впливає з аналізу того, яке ж саме право може застосовуватись для вирішення приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації.

Спеціальний доповідач КМП А. Райніш приділив йому значну частину своєї третьої доповіді, вказавши на те, що відповідно до принципу автономії, сторони, як правило, прямо обирають застосовне право для розв'язання спорів, що виникають із договірних відносин, і фіксують свій вибір у договорі. Найчастіше на практиці вони віддають перевагу конкретному національному праву,

загальним принципам договірному праву або ж таким кодифікаціям як Принципи міжнародних комерційних договорів UNIDROIT [11, р. 10].

Водночас, «найчастіше» не означає «виключно». Як слушно зауважує марокканський правник Хішам Бержауї, право, застосовне до договорів, укладених міжнародною організацією з приватними особами, вільно визначається сторонами: воно може бути національним правом, міжнародним правом або змішаним правом, що складається одночасно з норм, які належать до національного правопорядку, і норм, що належать до міжнародного правопорядку [22, р. 199]. Прикладом безпосередньої вказівки на міжнародне публічне право як застосовне право є загальні умови кредитних договорів Європейського банку реконструкції та розвитку [31] та Африканського фонду розвитку [32, р. 19].

За відсутності чітко вираженого вибору сторін, застосовне право визначається суддями або арбітрами. Судді національних судів у таких випадках схильні надавати перевагу національним правовим системам, тоді арбітражні трибунали керуються власними арбітражними правилами.

Як зазначає В.І. Нагнибіда, у міжнародних комерційних арбітражах такі правила є дуже гнучкими, що дозволяє їм застосовувати «право» / «норми права», які вони визнають належними, вдаючись як до національних, так і до наднаціональних джерел [33, с. 19]. Серед останніх найпоширенішими є Арбітражні регламенти Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL), Міжнародної Торговельної Палати (ICC), Американської арбітражної асоціації (AAA), Принципи міжнародних комерційних договорів UNIDROIT [34, с. 137]. Водночас арбітри не обмежуються цими джерелами: з огляду на особливий статус міжнародних організацій досить поширеною є практика застосування арбітражними трибуналами норм міжнародного публічного права, *lex mercatoria*, загальних принципів права та звичаїв міжнародної торгівлі.

Синкретичний характер підходів до визначення застосовного права виявляється також у тому, що спори між міжнародними організаціями та приватними особами можуть виникати на підставі внутрішнього права таких організацій. Характерним прикладом є спори, пов'язані з діяльністю міжнародних цивільних службовців. За твердженням Т.Л. Сироїд, вони виникають «у зв'язку з необхідністю вирішення таких питань, як поновлення контрактів, справедливе поводження, просування по службі, дискримінація, переслідування або застосування дисциплінарних заходів» [35, с. 165]. Отже, фактично йдеться про трудові спори міжнародних цивільних службовців. Такі категорії спорів регулюються внутрішніми правилами та положеннями служби відповідної міжнародної організації.

Яскравим прикладом у цьому відношенні є практика Адміністративного трибуналу Міжнародної організації праці (далі – АТ МОП), юрисдикція якого поширюється на 58 організацій та регіональних установ в Європі, Африці, Північній і Південній Америці [36, р. 421]. Станом на грудень 2025 року АТ МОП виніс 5095 рішень, із змістом яких можна ознайомитись на сайті Трибуналу [37]. Серед іншого, АТ МОП використовує як застосовне право положення про персонал відповідних міжнародних організацій [38, с. 112].

Ще однією системою застосовного права до врегулювання спорів між міжнародними організаціями і приватними особами може вважатись міжнародне право прав людини. Міжнародна юриспруденція і доктрина визнали безумовне зобов'язання міжнародних організацій дотримуватись деяких його норм як загальних принципів права [39, р. 57-58; 40, р. 17; 41, р. 266; 42, р. 119].

Огляд «застосовного права» демонструє, що для вирішення приватноправових спорів за участі міжнародних організацій можуть використовуватись правові системи, які суттєво різняться за своєю природою, джерелами, методами правового регулювання, структурою та ієрархією норм. Їхня множинність, а також можливість їх паралельного чи комбінованого застосування, свідчать про безперспективність використання критерію «застосовного права» як основного маркера приватноправових спорів. Зазначений фактор може відігравати допоміжну роль, однак очевидно, що він не має визначального значення.

*В) Юрисдикційні органи, які мають владні й процедурні повноваження вирішувати приватноправові спори*

Ще однією кваліфікуючою ознакою приватноправових спорів потенційно могла б стати їхня прив'язка до юрисдикційного органу, наділеного владними й процедурними повноваженнями щодо їх розв'язання (критерій форуму).

Дійсно, приватноправові спори за участю міжнародних організацій можуть розглядатися арбітражними трибуналами, національними судами окремих держав, міжнародними судами та трибуналами, зокрема судами організацій регіональної економічної інтеграції (далі – ОРЕІ), а також адміністративними трибуналами та іншими органами внутрішньої системи правосуддя міжнародних організацій. Арбітражне провадження при цьому може здійснюватися як у трибуналах *ad hoc*, створених сторонами на підставі попереднього арбітражного застереження в договорі чи арбітражного

компромісу, укладеного після виникнення спору, так і на базі постійно діючих інституцій, що адмініструють арбітраж.

Міжнародні організації мають доступ до національних систем судочинства і можуть започаткувати провадження у судах різних держав, виступаючи як позивач, відповідач чи третя сторона. Основні труднощі виникають, коли до національних судів подаються позови приватних сторін проти міжнародних організацій. Захищеність останніх юрисдикційним імунітетом суттєво звужує можливість розгляду приватноправових спорів, стороною яких виступають міжнародні організації, у національних судах.

Попри свою міжнародно-правову природу, міжнародні суди й трибунали, зокрема судові органи ОРЕІ, також можуть слугувати форумом для розгляду приватноправових спорів за участю міжнародних організацій. Обсяг їхньої юрисдикції визначається положеннями установчого договору. У низці міжнародних організацій приватним особам надано можливість оскаржувати дії або бездіяльність органів таких організацій через спеціальні процедури, спрямовані на анулювання оспорюваних актів або на констатацію факту бездіяльності. Внутрішні суди і трибунали деяких ОРЕІ (ЄС, ЕКОВАС, КОМЕСА, Андська спільнота) наділені повноваженнями вирішувати договірні спори між міжнародними організаціями та приватними сторонами, у разі якщо спір передається на їхній розгляд за згодою сторін на основі «арбітражних застережень» [11, р. 75].

Окремо у цьому ряду стоїть Міжнародний трибунал з морського права. Стаття 187 Конвенції ООН з морського права 1982 року наділяє його повноваженнями розглядати, *inter alia*, спори між Міжнародним органом з морського дна чи Підприємством і «державними підприємствами, а також фізичними чи юридичними особами», що стосуються тлумачення або застосування відповідного контракту чи плану робіт, а також дій чи бездіяльності сторони контракту, пов'язаних із діяльністю в Районі [43, р. 98].

Для вирішення трудових спорів з міжнародними цивільними службовцями міжнародні організації створили розгалужену систему спеціалізованих адміністративних трибуналів, що виконують функцію внутрішньої системи правосуддя [36, р. 411]. Одними з найстаріших і найвпливовіших є Адміністративний трибунал МОП, який походить від Адміністративного трибуналу Ліги Націй [38, с. 30], а також колишній Адміністративний трибунал ООН, який після інституційної реформи 2007 року було замінено двоступеневою системою, що складається з Трибуналу зі спорів ООН та Апеляційного трибуналу ООН [35, с. 166]. Адміністративні трибунали також були створені в рамках таких регіональних організацій як Рада Європи, НАТО, НБСЕ/ОБСЕ, Організація американських держав, Африканський союз, Ліга арабських держав, та інші [11, р. 79].

Широкий спектр арбітражних і судових органів, а також органи внутрішньої системи правосуддя міжнародних організацій, які можуть обиратись сторонами як форум для розгляду спорів між міжнародними організаціями і приватними особами, свідчить про те, що цей критерій також не може вважатись оптимальним для їх виявлення.

Отже, ані «форум», ані «застосовне право» не можуть слугувати визначальними маркерами приватноправового характеру спору. Їх доцільно розглядати радше як допоміжні критерії, що можуть у сукупності з іншими елементами сприяти ідентифікації приватноправових спорів.

Якими ж можуть бути ці «інші елементи»? Досліджуючи практику ООН у сфері вирішення спорів приватноправового характеру, Т. Генкет, поруч з природою сторін (фізична особа або приватна юридична особа), виділяв такі характерні ознаки: характер завданої шкоди (особиста шкода, захворювання чи смерть, а також втрата або пошкодження майна) та вид запитуваного засобу правового захисту (компенсація) [27, р. 186]. На його думку, наявність цих елементів свідчить про приватноправову природу спору. Підхід Т. Генкета поділяє професор права юридичного факультету Університету Мак'їлла (Канада) Фредерік Мегре [44, р. 5-8].

Нідерландський консультативний комітет з міжнародного публічного права у своїй доповіді «Вирішення спорів, сторонами яких є міжнародні організації», на додаток до вищенаведених ознак, запропонував ще декілька критеріїв. Йдеться про наявність угоди, що регулюється приватним правом (у разі договірних зобов'язань), а також про той факт, що спір не стосується виконання мандату організації, визначеного її установчим актом. Це означає, наприклад, що спори, пов'язані з ухваленням рішень всередині організації та ті, що передбачають здійснення політичного чи дискреційного вибору, **не** мають приватноправового характеру [45, р. 12].

Попри те, що всі ці пропозиції теж носять радше допоміжний характер, оскільки стосуються лише окремих інститутів чи окремих сфер, де можуть виникати такі спори, вони можуть бути цінним вказівником, що допомагає у виявленні приватноправових спорів за участі міжнародних організацій.

Спираючись на викладений у цій статті матеріал, видається доцільним спробувати дати авторське визначення приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації. Отже, на

думку автора, під такими спорами розуміються точно сформульовані (викристалізовані), взаємно визнані або об'єктивно встановлені реальні суперечності, що виникають у відносинах між міжнародними організаціями, з одного боку, і приватними сторонами, з іншого боку, через їхню незгоду з питань права або факту, конфлікт їхніх юридичних позицій чи інтересів щодо чітко окреслених об'єкта і предмета спору, які збігаються у взаємних вимогах сторін спору.

Приватними сторонами для цілей цього визначення слід вважати одного або декількох суб'єктів національного (внутрішнього) права, незалежно від того, йдеться про індивіда чи групу індивідів, юридичну особу приватного права або юридичну особу публічного права, а також держави та/або міжнародні організації, у тій мірі, в якій вони виступають не як носії міжнародної публічної влади, а як учасники правовідносин, що регулюються нормами внутрішнього права.

Такі спори можуть виникати не лише з правовідносин, що регулюються національним правом або загальними принципами, притаманними внутрішнім правовим системам, але також із правовідносин, врегульованих внутрішнім правом самих міжнародних організацій, включаючи їхні адміністративні, договірні та процедурні норми. У таких ситуаціях міжнародна організація може діяти як суб'єкт, що здійснює управлінські або господарські функції, прирівняні за своєю юридичною природою до приватноправових.

Узагальнено, такі спори характеризуються тим, що не стосуються виконання міжнародними організаціями їхніх установчих мандатів чи публічно-владних функцій (*acta jure imperii*), а впливають із діяльності приватноправового характеру (*acta jure gestionis*), що може мати як зовнішній (договірний, деліктний, майновий), так і внутрішньоорганізаційний вимір (правила, процедури та рішення організації щодо своїх персоналу, підрядників, бенефіціарів тощо). Саме така природа відносин визначає їхню належність до категорії спорів між міжнародними організаціями та приватними сторонами.

**Висновки.** Здійснений у статті аналіз підтвердив, що активна інституціоналізація міжнародних відносин, стрімке зростання кількості міжнародних організацій та прогресуюча ерозія їхніх імунітетів під тиском стандартів права людини об'єктивно виводять приватноправові спори за їх участю в центр сучасного міжнародно-правового дискурсу. За таких умов їх належне понятійне окреслення й систематизація перестають бути суто теоретичним завданням і набувають безпосереднього прикладного значення для забезпечення ефективного доступу приватних сторін до правосуддя.

Спроби ототожнити приватноправові спори, сторонами яких є міжнародні організації, із певною системою «застосовного права» або з конкретним «форумом» їх вирішення є методологічно обмеженими. Множинність правових режимів, які можуть бути застосовані до таких спорів, а також широка палітра можливих юрисдикційних органів засвідчують, що ані «застосовне право», ані «форум» не можуть виступати вирішальними критеріями ідентифікації приватноправового спору. Вони здатні відігравати лише допоміжну, індикативну роль.

Єдиним універсальним вихідним критерієм для відмежування приватноправових спорів за участю міжнародних організацій є склад сторін, доповнений характеристикою правовідносин, у межах яких виникає спір. Ключовим при цьому є не стільки формальний статус учасників (держава, міжнародна організація, фізична чи юридична особа), скільки характер здійснюваних ними функцій – *acta jure imperii* чи *acta jure gestionis*. Саме коли міжнародна організація (а за певних обставин – і держава чи інша міжнародна організація) діє як звичайний учасник цивільного обороту, вступаючи у відносини, врегульовані нормами внутрішнього права або загальними приватноправовими принципами, відповідні спори набувають приватноправового характеру.

На цій підставі запропоновано авторське визначення приватноправових спорів, сторонами яких є міжнародні організації, що поєднує «класичні» елементи поняття спору (об'єктивність існування, конфлікт юридичних позицій, чітка окресленість об'єкта і предмета, взаємні вимоги сторін) із специфікою суб'єктного складу й правової природи відносин між сторонами. Уточнено зміст терміна «приватні сторони»: до нього віднесено не лише фізичних осіб та юридичних осіб приватного й публічного права, а й держави та міжнародні організації тією мірою, якою вони виступають суб'єктами національного права та діють не як носії публічної влади, а як приватні контрагенти. Такий підхід дозволяє подолати надмірно формалістичне розуміння приватноправового спору й адекватніше відобразити «змішаний» характер сучасних правовідносин за участю міжнародних організацій.

Приватноправові спори за участю міжнародних організацій мають «змішану», гібридну природу, оскільки поєднують елементи кількох правових порядків і можуть бути врегульовані на основі різних нормативних масивів, включно з внутрішнім правом самих організацій та міжнародним правом прав людини. Ця змішаність не заперечує їхнього приватноправового характеру, але ускладнює їх кваліфікацію та вимагає від дослідника і практичного правника чутливого, контекстно орієнтованого підходу до встановлення релевантних норм і процедур.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Appendix 3 – Table 1. Number of international organizations by type. *Yearbook of International Organizations 2022-2023. Guide to Global Civil Society Networks*. Edition 59. Volume 1A (A to INS). Organization Descriptions and Cross-References. Information researched and edited by Union of International Associations. Leiden : Koninklijke Brill NV, 2022. URL: [https://uia.org/sites/uia.org/files/misc\\_pdfs/pubs/yb\\_2022\\_vol1\\_lookinside.pdf](https://uia.org/sites/uia.org/files/misc_pdfs/pubs/yb_2022_vol1_lookinside.pdf) (дата звернення: 13.11.2025).
2. Кулеба Д.І. Участь України в міжнародних організаціях. Правова теорія і практика. Київ: Видавничий дім «Промені», 2007. 304 с.
3. Blokker N.M. Proliferation of International Organizations: An Exploratory Introduction. Blokker N.M., Schermers H.G., eds. *Proliferation of International Organizations : Legal Issues*. Leiden: Brill/Nijhoff, 2001. 579 p.
4. Amerasinghe C.F. *Principles of the institutional law of international organizations*. 2nd rev. ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 535 p.
5. Klabbers J. *An introduction to international institutional law*. 2nd [rev. and updated] ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 360 p.
6. Schermers H.G., Blokker N.M. *International institutional law: unity within diversity*. Seventh revised edition. Leiden : Brill/Nijhoff, 2025. 1409 p.
7. Settlement of disputes of a private character to which an international organisation is a party. *CAHDI Questionnaires and Databases. Committee of Legal Advisers on Public International Law*. <https://rm.coe.int/settlement-of-disputes-of-a-private-character-to-which-an-international-organisation-is-a-party/1680afa95e> (дата звернення: 16.11.2025).
8. Analytical Guide to the Work of the International Law Commission. Settlement of disputes to which international organizations are parties. URL: [https://legal.un.org/ilc/guide/10\\_3.shtml](https://legal.un.org/ilc/guide/10_3.shtml) (дата звернення: 16.11.2025).
9. United Nations, International Law Commission. (2023). *First report on the settlement of disputes to which international organizations are parties, by August Reinisch, Special Rapporteur (A/CN.4/756)*. United Nations. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/034/04/pdf/n2303404.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).
10. United Nations, International Law Commission. (2024). *Second report on the settlement of disputes to which international organizations are parties, by August Reinisch, Special Rapporteur (A/CN.4/766)*. United Nations. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/020/29/pdf/n2402029.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).
11. United Nations, International Law Commission. (2025). *Third report on the settlement of disputes to which international organizations are parties, by August Reinisch, Special Rapporteur (A/CN.4/782)*. United Nations. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g25/013/15/pdf/g2501315.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).
12. Reinisch A. The Settlement of Disputes Involving International Organizations. In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 442. Leiden/Boston: Brill/Nijhoff, 2024. P. 83-342.
13. *Mavrommatis Palestine Concessions (Greece v. United Kingdom), Judgment No. 2, 1924, P.C.I.J., Series A, No.2*. P. 5-37. URL: [https://www.icj-cij.org/files/permanent-court-of-international-justice/serie\\_A/A\\_02/06\\_Mavrommatis\\_en\\_Palestine\\_Arret.pdf](https://www.icj-cij.org/files/permanent-court-of-international-justice/serie_A/A_02/06_Mavrommatis_en_Palestine_Arret.pdf) (дата звернення: 23.11.2025).
14. Кононенко М.О. Поняття і ознаки публічно-правових (міжнародних) спорів, сторонами яких є міжнародні організації. *Трансформація світового порядку в XXI столітті та її вплив на життя українського суспільства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (ХЛ Харків. політол. читання, м. Харків, 31 жовт. 2025 р.)* / [редкол.: Герасіна Л.М. (голова), Куц Г.М., Панфілов О.Ю. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. – Харків: Право, 2025. С. 39-42. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617592> (дата звернення: 11.12.2025).
15. Mann F.A. Conflict of Laws and Public Law. In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 132. Leiden, the Netherlands : Martinus Nijhoff, 1971. P. 107-196.
16. Lowenfeld A.F. Public Law in the International Arena: Conflict of Laws, International Law, and Some Suggestions for Their Interaction. In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 163. Leiden, the Netherlands : Martinus Nijhoff, 1979. P. 311-447.
17. Kolb R. Le Droit International Comme Corps de «Droit Privé» et de «Droit Public». In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 419. Leiden : Koninklijke Brill NV, 2022. P. 9-668.
18. McLachlan C. On the Interface Between Public and Private International Law. In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 446 (2025). Leiden : Brill Nijhoff, 2025. P. 9-304.
19. Hess B. The Private-Public Divide in International Dispute Resolution. In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 388. Leiden: Martinus Nijhoff, 2016. P. 49-266.

20. Barnett R.E. Four Senses of the Public Law-Private Law Distinction, Foreword to the "Symposium on the Limits of Public Law", 9 *Harvard Journal of Law and Public Policy* (1986). P. 267-276. URL: <https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/1550> (дата звернення: 25.11.2025).
21. Антонович М. Міжнародне публічне право: підруч. для студ. закладів вищої освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 516 с.
22. Berjaoui H. L'invocabilité de la responsabilité des organisations internationales devant le juge étatique: quand le droit international public surplombe le droit international des droits de l'homme. Paris: L'Harmattan, 2023. 276 p.
23. Report of the International Law Commission on the Work of its Seventy-Fourth Session, UN Doc. A/78/10, 3 November 2023. *Yearbook of the International Law Commission*, 2023, vol. II, Part Two. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/164/09/pdf/g2316409.pdf> (дата звернення: 26.11.2025).
24. Gazzini T. Personality of international organizations. In Jan Klabbers and Åsa Wallendahl, eds., *Research Handbook on the Law of International Organizations*. Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2011. P. 33-55.
25. Dinh N.Q., Daillier P., Pellet A., Forteau M., Miron A. *Droit international public*, 9e édition, Paris: L.G.D.J, 2022. 2047 p.
26. Glavinis P. *Les litiges relatifs aux contrats passés entre organisations internationales et personnes privées*. Paris: L.G.D.J, 1991. 271 p.
27. Henquet T.S.M. The third-party liability of international organisations : towards a 'complete remedy system' counterbalancing jurisdictional immunity. Leiden: Brill Nijhoff; 2023. 529 p.
28. Seyersted F. Applicable Law in Relations between Intergovernmental Organizations and Private Parties. In *Recueil des cours de l'Académie de La Haye*. Volume 122. Leiden: Martinus Nijhoff, 1967. P. 427-616.
29. Ascensio E. *Les différends opposant une organisation internationale à des personnes privées*. Droit des organisations internationales. Sous la direction de E. Lagrange, J.-M. Sorel. Paris: LGDJ: Lextenso éditions, 2013. 1197 p.
30. Seyersted F. *Common law of international organizations*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008. 604 p.
31. Стандартні положення та умови Європейського банку реконструкції та розвитку. 1 травня 2006 року. Офіційний переклад. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985\\_017#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985_017#Text) (дата звернення: 28.11.2025).
32. Conditions Générales applicables aux Accords de Prêt et aux Accords de Garantie du Fonds africain de développement (Entités non souveraines). URL: <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Legal-Documents/30774819-EN-NEW-GENERAL-CONDITIONS-ADF-GRANTS.PDF> (дата звернення: 28.11.2025).
33. Нагнибіда В. І. Принципи УНІДРУА: інструментальне призначення та місце в концепті *lex mercatoria*. *Юридичний вісник*. Одеса: Гельветика, 2021. № 3. С. 15-23. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.2180> (дата звернення: 13.12.2025).
34. Гринчак І.В. Арбітражне врегулювання міжнародних спорів: монографія. Харків: Право, 2020. 226 с.
35. Сироїд Т.Л. Внутрішня система врегулювання спорів ООН. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Серія: Право*. Випуск 23, 2017. С. 165-172. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/9741> (дата звернення: 11.12.2025).
36. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О., Фомін П.В. Внутрішня система правосуддя міжнародних універсальних організацій: від витоків до сучасності. *Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.*, 2022. P. 411-431. str. 600. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-26.pdf> (дата звернення: 13.12.2025).
37. International Labour Organization (ILO). Triblex: case-law database. URL: [https://wwwex.ilo.org/dyn/triblex/triblexmain.showList?p\\_lang=en&p\\_session\\_id=140](https://wwwex.ilo.org/dyn/triblex/triblexmain.showList?p_lang=en&p_session_id=140) (дата звернення: 04.12.2025).
38. Фомін П.В. Внутрішня система правосуддя міжнародних міжурядових організацій: дисертація ... доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини»). Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 207 с.
39. Johansen S.Ø. *The human rights accountability mechanisms of international organizations*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2020. 400 p.
40. Wellens K. *Remedies against international organizations*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002. 295 p.

41. International Law Association Berlin Conference (2004) Accountability of International Organisations. *International Organizations Law Review*, Volume 1, Issue 1, 2004. P. 221-293. DOI: <https://doi-org.peacepalace.idm.oclc.org/10.1163/1572374043242321> (дата звернення: 04.12.2025).
42. Schmitt P. Access to justice and international organizations : the case of individual victims of human rights violations. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017. 416 p.
43. United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982. URL: [https://www.un.org/depts/los/convention\\_agreements/texts/unclos/unclos\\_e.pdf](https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf) (дата звернення: 11.12.2025).
44. Mégret F. La Responsabilité des Nations Unies aux temps du cholera (United Nations Responsibility in the Time of Cholera), April 1, 2013, SSRN. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2242902> (дата звернення: 10.12.2025).
45. Netherlands Advisory Committee on Issues of Public International Law, «Settlement of disputes to which international organisations are parties», Advisory report No. 47, 13 August 2024. URL: <https://www.advisorycommitteeinternationallaw.nl/documents/2024/8/13/settlement-disputes-with-ios> (дата звернення: 06.12.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.12.2025  
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026  
Дата публікації: 2.02.2026

© Кононенко М.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0